

۱۵۱۱۵۵۵

مبانی موزه‌داری

دکتر یوسف منصورزاده

القاسم حاتمی

تهران

۱۳۹۶

سرشناسه: منصورزاده، یوسف، ۱۳۳۵-

عنوان و نام پدیدآور: مبانی موزه‌داری / یوسف منصورزاده، ابوالقاسم حاتمی.
مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)؛ پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی؛ موزه ملی علوم و فناوری ایران، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: چهارده، ۳۷۸ ص.: مصور (بخشی رنگی).

فروست: «سمت»؛ ۲۰۵۷. باستان‌شناسی؛ ۸۰.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۲-۰۴۱۳-۶ ۱۹۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Yousef Mansoorzadeh, Abolghasem Hatami. Principles of Museum Curatorship.

ادداشت: کتابنامه.

موضوع: موزه‌داری — راهنمای آموزشی (عالی)

Museum Techniques — Study and Teaching (Higher) موضوع:

موضوع: موزه‌داری

Museum Techniques موضوع:

موضوع: موزه‌ها — ایران

Iran — Museums موضوع:

موضوع: موزه‌ها

Museums موضوع:

شناسه افزوده: حاتمی، ابوالقاسم؛ ۱۲۰۰-

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

The Organization for Researching and Compiling University Textbooks in the Humanities (SAMT), Institute for Research and Development in the Humanities

شناسه افزوده: موزه ملی علوم و فناوری ایران

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ م ۸ م ۵/ AM

رده‌بندی دیویی: ۰۶۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۳۶۲۰۲

مبانی موزه‌داری

دکتر یوسف منصورزاده (عضو هیئت علمی و مدیر گروه موزه‌داری، مرکز آموزش عالی میراث فرهنگی) و ابوالقاسم حاتمی ویراستار: عادلہ مشایخی
سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی و موزه ملی علوم و فناوری ایران
چاپ اول: بهار ۱۳۹۶
تعداد: ۵۰۰

حروف‌چینی، لیوگرافی، چاپ و صحافی: سمت

قیمت: ۱۹۰۰۰۰ ریال. در این قیمت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشران، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان ابوریحان، شماره ۱۰۷ و ۱۰۹، تلفن: ۶۶۴۰۸۱۲۰، نمابر: ۶۶۴۰۵۶۷۸
www.samt.ac.ir info@samt.ac.ir
تهران، خیابان انقلاب، خیابان نجات الهی (ویلا)، کوچه سلمان پاک، پلاک ۶، تلفن: ۸۸۹۱۸۲۲۰
www.inmost.ir کدپستی: ۱۵۹۹۶۷۵۴۱۳

پیام پژوهش

نیاز گسترده دانشگاه‌ها به منابع و متون درسی با نگرش اسلامی در رشته‌های علوم انسانی محدود بودن امکانات مراکز علمی و پژوهشی که خود را موظف به پاسخگویی به این نیازها می‌دانند، ایجاب می‌کند امکانات موجود با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی در مسیر اهداف مشترک به خدمت گرفته شود و افزون بر ارتقاء کیفی و کمی منابع درسی از دوباره‌کاری جلوگیری به عمل آید.

به همین مناسبت، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیقات توسعه علوم انسانی و موزه ملی علوم و فناوری ایران نخستین کار مشترک خود را با انتشار کتاب *مبانی موزه‌داری* به جامعه علمی کشور عرضه می‌کند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته باستان‌شناسی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «موزه‌داری» به ارزش ۲ واحد تدوین شده و برای دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد رشته طراحی صنعتی نیز قابل استفاده است.

امید است که علاوه بر جامعه دانشگاهی سایر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند

شوند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: کلیات
۳	۱-۱. منشأ موزه و معنی لغوی آن
۹	۱-۲. تعریف موزه
۱۳	۱-۳. موزه دار و وظایف که به عهده اوست
۱۵	۱-۴. موزه داری
۱۶	۱-۵. موزه نگاری
۱۷	۱-۶. موزه شناسی یا مطالعات موزه ای
۱۹	۱-۷. موزه شناسی جدید
۲۱	۱-۸. رابطه موزه و فرهنگ
۲۵	۱-۹. موزه و مشارکت های مردمی
۲۷	۱-۱۰. موزه و مخاطبان
۲۷	۱-۱۰-۱. تفاوت بین تماشاگر و مخاطب
۲۸	۱-۱۰-۲. مخاطب شناسی و فرهنگ
۳۰	۱-۱۰-۳. موزه و مخاطب شناسی
۳۲	۱-۱۱. بازاریابی موزه
۳۵	۱-۱۲. فواید موزه
۴۰	۱-۱۳. منابع موزه
۴۶	۱-۱۴. استانداردهای موزه
۶۰	فصل دوم: تاریخچه موزه
۶۰	۲-۱. تاریخچه موزه در جهان
۶۱	۲-۲. موزه ها عامل وحدت بشری

۶۲	۲-۳ موزه و رابطه آن با گذشته، حال و آینده
۶۶	۲-۴ معابد باستانی الگوی موزه‌های امروز
۶۸	۲-۵ دوره هلنیسم و شکل‌گیری موزه‌ها
۷۰	۲-۵-۱ نگرش تاریخی
۷۱	۲-۵-۲ تجربه گرایبی
۷۲	۲-۵-۳ هویت
۷۴	۲-۶ نخستین موزه‌ها
۷۵	۲-۶-۱ موزه اسکندریه
۷۷	۲-۶-۲ موزه پرگامون
۷۹	۲-۷ موزه در آرون بنی مسیحی
۸۰	۲-۸ گذشته در نگاه اسلام
۸۱	۲-۹ موزه در عصر رنسانس
۸۳	۲-۹-۱ بازگشت به گذشته در یعنی یونان باستان و ...
۸۵	۲-۹-۲ حرکت اروپاییان و ورود به کشورهای دیگر از ...
۸۵	۲-۹-۳ تجدید نظر در روش تحقیق و آموزش
۸۶	۲-۱۰ موزه‌های باز در عصر رنسانس
۸۷	۲-۱۱ نقش کتابخانه‌ها در توسعه موزه‌ها
۸۸	۲-۱۲ مجموعه‌داری پس از رنسانس
۹۰	۲-۱۲-۱ خاندان مدیچی نخستین مجموعه‌داران عصر رنسانس در ایتالیا
۹۱	۲-۱۲-۲ اولیس آلدروواندی...
۹۳	۲-۱۲-۳ اولی وورم ...
۹۵	۲-۱۲-۴ هانز اسلون ...
۹۶	۲-۱۲-۵ آتاناسیوس کیرچر
۹۷	۲-۱۲-۶ کنراد گسندر
۹۸	۲-۱۳ مهم‌ترین موزه‌های جهان
۹۸	۲-۱۳-۱ موزه آشمولین نخستین موزه عمومی
۱۰۱	۲-۱۳-۲ موزه بریتانیا
۱۱۰	۲-۱۳-۳ موزه لوور
۱۱۷	۲-۱۳-۴ موزه آمیتاژ
۱۲۲	۲-۱۳-۵ موزه متروپولیتن

۱۳۲	۲-۱۴ تاریخچه موزه در ایران
۱۳۲	۲-۱۴-۱ گنجینه جیحون (سیحون)
۱۳۳	۲-۱۴-۲ گنجینه زیویه
۱۳۴	۲-۱۴-۳ گنجینه کلماکره
۱۳۴	۲-۱۴-۴ گنجینه پاسارگاد
۱۳۵	۲-۱۴-۵ گنجینه خسرو دوم (خسرو پرویز)
۱۳۷	۲-۱۵ نخستین موزه در ایران
۱۴۱	۲-۱۶ نخستین موزه عمومی در ایران
۱۴۳	۲-۱۷ کتابخانه با موزه‌های فعلی ایران
۱۴۳	۲-۱۷-۱ موزه ملی ایران
۱۶۴	۲-۱۷-۲ موزه هرامن ملی
۱۶۶	۲-۱۷-۳ موزه مردم‌شناسی
۱۶۸	۲-۱۷-۴ موزه خنجر جمشید
۱۶۸	۲-۱۷-۵ موزه‌های زیر نظر سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
۱۷۴	۲-۱۷-۶ موزه‌های مربوط به بقع متبرکه و سازمان اوقاف و امور خیریه
۱۷۶	۲-۱۷-۷ موزه‌های مربوط به مراکز علمی
۱۷۶	۲-۱۷-۸ موزه‌های مربوط به دانشگاه‌ها
۱۷۷	۲-۱۷-۹ موزه‌های سازمان محیط زیست
۱۷۸	۲-۱۷-۱۰ موزه‌های وزارت آموزش و پرورش
۱۷۸	۲-۱۷-۱۱ موزه‌های وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی
۱۸۰	۲-۱۷-۱۲ موزه‌های نیروهای نظامی و انتظامی
۱۸۰	۲-۱۷-۱۳ موزه‌های سازمان مناطق آزاد
۱۸۱	۲-۱۷-۱۴ موزه‌های بنیاد شهید و امور ایثارگران
۱۸۱	۲-۱۷-۱۵ موزه‌های بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی
۱۸۱	۲-۱۷-۱۶ موزه‌های بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس
۱۸۱	۲-۱۷-۱۷ موزه‌های بخش خصوصی
۱۸۲	۲-۱۸ مجموعه‌داری در ایران
۱۸۳	۲-۱۸-۱ محسن فروغی، مجموعه‌دار آثار تاریخی (۱۲۸۵-۱۳۶۲ش)
۱۸۴	۲-۱۸-۲ حاج حسین ملک، مجموعه‌دار و بنیان‌گذار کتابخانه ...

۱۸۵	۲-۱۸-۳ محسن مقدم، باستان‌شناس و مجموعه‌دار آثار باستانی و هنری
۱۸۷	۲-۱۸-۴ محمدصادق محفوظی، رئیس مرکز دائرة المعارف انسان‌شناسی ...
۱۸۸	۲-۱۸-۵ علی اصغر جهانگیری، مجموعه‌دار و مؤسس موزه کندلوس
۱۹۱	فصل سوم: سازمان‌های وابسته به موزه‌ها
۱۹۱	۱-۳-۱ (ICOM): شورای بین‌المللی موزه‌ها
۱۹۴	۱-۳-۱-۱ کمیته‌های تخصصی ایکوم
۱۹۶	۲-۱-۱ (ICROM): مرکز بین‌المللی مطالعه، نگهداری و مرمت گنجینه‌های فرهنگی
۱۹۷	۳-۱-۱ (ICOMOS): شورای بین‌المللی محوطه‌ها و بناهای تاریخی
۱۹۹	۴-۳-۱ کمیته بین‌المللی میراث جهانی (WHC)
۲۰۰	۵-۳-۱ اتحادیه موزه‌ها (AAM)
۲۰۱	۶-۳-۱ انجمن موزه‌ها (MAA)
۲۰۲	فصل چهارم: طبقه‌بندی موزه‌ها
۲۰۲	۱-۴-۱ طبقه‌بندی موزه‌ها از نظر ایدئولوژی
۲۰۳	۲-۴-۱ طبقه‌بندی موزه‌ها از نگاه اتحادیه جهانی موزه‌ها
۲۰۳	۳-۴-۱ طبقه‌بندی موزه‌ها از دیدگاه سازمان میراث فرهنگی ایران
۲۰۵	۴-۴-۱ طبقه‌بندی موزه‌ها از دیدگاه کارشناسان و متخصصان موزه و موزه‌داری
۲۰۶	۱-۴-۴ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس جغرافیا
۲۰۷	۲-۴-۴ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس شیوه نمایش
۲۱۳	۳-۴-۴ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس موضوع
۲۲۹	۴-۴-۴ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس مدیریت
۲۲۹	۵-۴-۴ اهمیت موزه‌های علمی در ساختار آموزشی کشور
۲۳۱	۱-۴-۵ موزه علوم و فناوری ایران
۲۳۵	۲-۴-۵ فعالیت‌های موزه علوم و فناوری
۲۳۷	فصل پنجم: اهداف موزه‌ها
۲۳۷	۱-۵-۱ موزه و آموزش
۲۴۰	۲-۵-۱ موزه‌ها و آموزش غیررسمی
۲۴۱	۱-۵-۲ یادگیری و اهمیت آن در موزه

۲۴۴	۵-۲-۲ مشاهده، روش آموزشی در موزه
۲۴۶	۵-۲-۳ مقایسه آموزش در مدرسه و موزه
۲۴۹	۵-۳ آموزش موزه و مدرسه: آموزش پایدار
۲۵۰	۵-۴ آموزشی کردن موزه‌ها و زمینه‌های تاریخی آن
۲۵۵	۵-۵ ضرورت آموزشی کردن موزه‌ها
۲۵۶	۵-۶ شیوه‌های آموزشی کردن موزه‌ها
۲۶۶	۵-۷ پژوهش در موزه‌ها
۲۶۹	۵-۷-۱ پژوهش برای معماری موزه
۲۷۲	۵-۷-۲ پژوهش برای گردآوری اشیاء موزه
۲۷۷	۵-۷-۳ پژوهش برای برگزاری نمایشگاه‌های دائمی و موقت
۲۷۹	۵-۷-۴ پژوهش و نمایش موزه
۲۸۱	فصل ششم: عملکرد و وظایف موزه‌ها
۲۸۱	۶-۱ گردآوری اشیاء
۲۸۳	۶-۱-۱ گردآوری از طریق کارشناسان باستان‌شناسی
۲۸۴	۶-۱-۲ گردآوری از طریق خرید و فروش
۲۸۴	۶-۱-۳ گردآوری از طریق اهدا
۲۸۵	۶-۱-۴ گردآوری از طریق مصادره
۲۸۵	۶-۱-۵ گردآوری از طریق توقیف
۲۸۶	۶-۱-۶ گردآوری از طریق وقف
۲۸۶	۶-۱-۷ گردآوری از طریق استرداد
۲۸۷	۶-۱-۸ گردآوری از طریق معاوضه
۲۸۸	۶-۲ حفاظت
۲۸۹	۶-۲-۱ حفاظت فیزیکی
۲۹۷	۶-۲-۲ حفاظت در برابر عوامل شیمیایی
۳۰۲	۶-۳ مستندنگاری
۳۰۳	۶-۳-۱ پیشینه مستندنگاری
۳۰۵	۶-۳-۲ روش‌های مستندنگاری آثار تاریخی
۳۰۸	۶-۳-۳ روش‌های مستندنگاری در ایران

۳۲۵	۶-۴ معرفی سیستم مکانیزه و جامع ساماندهی اموال تاریخی - فرهنگی (جام)
۳۴۲	۶-۵ ارتباطات و موزه
۳۴۴	۶-۵-۱ تعریف نماد و انواع آن
۳۵۲	۶-۶ نقش روابط عمومی در ارتباطات موزه
۳۵۳	۶-۶-۱ تعریف روابط عمومی
۳۵۵	۶-۶-۲ حوزه فعالیت روابط عمومی موزه
۳۵۷	۶-۷ نمایش در موزه
۳۶۲	۶-۷-۱ عوامل مؤثر در نمایش آثار در موزه
۳۶۸	۶-۷-۲ شه‌های نمایش اشیاء در موزه‌ها
۳۷۳	۶-۷-۳ ارزیابی نمایشگاه‌ها
۳۷۵	تصاویر رنگی
۳۸۲	منابع

مقدمه

موزه‌ها به عنوان نهادهای فرهنگی و آموزشی بیش از هر نهاد دیگری در جوامع بشری از نظر کمی و کیفی در حال گسترش بوده‌اند و در ارتقا بخشیدن به فرهنگ عمومی جوامع نقش مهمی ایفا می‌کنند. به طوری که بیش از نودوپنج درصد موزه‌ها بعد از جنگ جهانی دوم تأسیس شده‌اند و به سرعت رو به افزایش‌اند. این رشد نشان‌دهنده اهمیت موزه‌ها در نقش آن‌ها در تعالی جامعه است. رشد کمی و کیفی موزه‌ها بیانگر تغییرات علمی، فرهنگی در جوامع بوده و تغییرات علمی، فناوری و فرهنگی موجب تغییرات در نحوه مدیریت موزه‌ها و شیوه خدمت‌رسانی آن‌ها شده است و در حوزه نظری نیز موجب ظهور نظریه‌های جدید در حوزه موزه و موزه‌داری می‌شود. توسعه کمی و کیفی موزه‌ها به دلیل استقبال کم‌نظیر مخاطبان و نقش علمی، آموزشی و تفریحی آن‌ها در جامعه صورت می‌گیرد. امروزه دغدغه عمده موزه‌ها، مخاطب‌شناسی و جذب مخاطب بیشتر است و این خود مسئولیت موزه‌ها را در پاسخگویی به مخاطبان افزایش داده و نقش اجتماعی موزه‌ها به سرعت رو به گسترش است. موزه‌ها به جای حفاظت از اشیاء و نمایش آن‌ها، به نیازهای مخاطبان می‌اندیشند و سعی می‌کنند به حل برخی از معضلات اجتماعی کمک کنند. از سوی دیگر امروزه موزه‌ها به عنوان مؤسسه آموزشی غیر رسمی در کنار آموزش رسمی فعالیت می‌کنند و تجربه‌های فنی و مهارتی را از طریق مشاهده و تعامل با اشیاء، خیلی سریع‌تر از کلاس‌های درس به مخاطب انتقال می‌دهند. در همین راستا متخصصان تعلیم و تربیت معتقدند چون نظام آموزشی رسمی نمی‌تواند به تنهایی آموزش پایدار را در جامعه برقرار نماید؛ بنابراین همکاری موزه‌ها با مدارس می‌تواند آموزش پایدار را برای جامعه به ارمغان آورد. برای تحقق بخشیدن به این امر، موزه‌ها

بیش از هر زمانی به کارشناسان و موزه‌داران ماهر نیاز دارند تا رشد کیفی موزه‌ها صورت گیرد. بدیهی است که این مهم بدون تربیت نیروی انسانی و توسعه کیفی موزه‌ها ممکن نیست.

در کشور ما نیروی انسانی آموزش دیده می‌تواند موزه‌ها را هماهنگ با استانداردهای جهانی اداره نماید و به خوبی در خدمت مخاطبان موزه باشد.

این کتاب برای پاسخگویی به نیازهای علمی و آموزشی دانشجویان و پژوهشگرانی تهیه و تدوین شده است که به نحوی در حوزه موزه و موزه‌داری و مطالعات موزه‌ها، مشغول به تحصیل و یا پژوهش هستند. امیدواریم این کتاب کمک مؤثری در زمینه تدوین و یادگیری دانشجویان باشد و مورد استفاده همه علاقه‌مندان موزه و موزه‌داری قرار گیرد.